

ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Кафедра філософських та гуманітарних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора
з навчально-методичної
та наукової роботи

Г. Ю. Шаркова

_____ 2016 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА
галузь знань – 08 – Право
спеціальність – 081 – Право**

(Шифр за ОПП ВЗП 3а)

Кіровоград – 2016 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Етика та естетика» для студентів денної форми навчання спеціальності: – 081 – Право – ___ с.

Розробник: В. А. Ігнат'єв – завідувач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін, кандидат філософських наук, доцент.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософських та гуманітарних дисциплін ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Протокол від «__» _____ 2016 року № ____

Завідувач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету» _____ (В. А. Ігнат'єв)

Протокол від _____ 20__ року № ____

Схвалено Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Протокол від _____ 20__ року № ____

_____ 20__ року Голова _____ Г. Ю. Шаркова

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Концепція гуманітарної освіти передбачає викладання дисциплін, спрямованих на глибоке вивчення місця і ролі людини в складних історичних процесах, в житті сучасного суспільства. Це, зокрема, такі “культурологічні” предмети, як етика та естетика. Вони безпосередньо пов’язані з потребами Української держави і суспільства у формуванні морально-естетичних якостей працівників різних професій. І в першу чергу тих, хто має справу з людьми, чия діяльність опосередкована комплексом морально-естетичних норм.

Названа навчальна дисципліна складається з двох частин: етика та естетика. Це самостійні науки, котрі, разом з тим, сутнісно взаємопов’язані між собою. Проблема співвідношення етики і естетики була зафіксована ще у давньогрецькій філософії введенням поняття “калокагатія”, в якому здійснено поєднання грецьких слів “прекрасний” і “добрий”. У подальші часи вивчалася проблема впливу мистецтва на процес формування морального світу людини.

Вивчення цієї проблеми пов’язане з іменами таких видатних філософів як Сократ, Платон, Аристотель, Кант, Фіхте, Шеллінг, Гегель, Маркс, Сковорода, Юркевич та багатьох інших.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Етика та естетика» є досягнення всебічного повного та глибокого розуміння студентами теорії етики та естетики та практичного досвіду щодо її втілення у життя, основи аналізу економічних явищ, процесів та показників, що характеризують маркетингове середовище. Для забезпечення останнього курс «Етика та естетика» передбачає можливість ознайомлення із конкретними ситуаційними завданнями.

Основними завданнями вивчення дисципліни «етика та естетика» є опанування комплексу знань про зміст і структуру етики та естетики як філософських наук.

Бути ознайомленим з історією етичної та естетичної думки, основними етичними та естетичними категоріями, з динамікою розвитку моралі та

естетичної культури, особливостями етичних та естетичних пошуків в сучасну добу.

Вироблення вміння розрізняти етичні та естетичні категорії; піднімати проблеми на рівні етики і акумулювати їх у рефератах і виступах на семінарах, на конференціях та в практичній діяльності; визначити оптимальні шляхи і засоби розвитку культури, ефективно впливати на цей розвиток.

Привернення уваги до оціночної та інформаційної функцій знання історії моралі та естетичної культури.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: - про етику та естетику як філософську науку, про основні етичні та естетичні категорії.

вміти: оперувати термінологією етичними та естетичними категоріями, аналізувати на емпіричному та науковому рівні процеси, що відбуваються в соціальному житті, використовувати в професійній діяльності основні теоретичні і практичні положення етики та естетики.

3. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 1,5	Галузь знань <u>0305 «Економіка та підприємництво»</u> (шифр і назва) Напрямок підготовки <u>6.030509</u> <u>«Облік і аудит»</u> (шифр і назва)	за вибором	
Модулів 2	Спеціальність (професійне спрямування): <u>«Облік і аудит»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів 2		1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин 60		2-й	
		Для «Облік і аудит»: Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента -	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	16 год.	
		Практичні, семінарські	
		8 год.	
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		36 год.	
		Вид контролю: залік	

4. Структура навчальної дисципліни
(напрямок підготовки «Облік і аудит»)

№ з/п	Назва тем	Нормативний обсяг годин	з них:			
			Всього годин з викладачем	з них:		Самостійна робота
				Лекцій	практичні заняття	
	Змістовий модуль I Етика і естетика як філософські науки	30	12	8	4	18
1.	Тема 1. Предмет і функції етики.	14	4	2	2	4
2.	Тема 2. Категорії моральної свідомості і моральної діяльності.	8	2	2	-	6
3.	Тема 3. Проблема свободи в етиці.	8	4	2	2	4
4.	Тема 4. Професійна етика.	6	2	2	-	4
	Змістовий модуль II. Естетика і її роль в розвитку особистості.	30	12	8	4	18
5.	Тема 5. Предмет і методологія естетики.	8	4	2	2	4
6.	Тема 6. Основні естетичні категорії.	10	4	2	2	6
7.	Тема 7. Художня творчість як об'єкт естетичного аналізу.	6	2	2	-	4
8.	Тема 8. Художні стилі та напрямки в мистецтві XX – XXI ст.	6	2	2	-	4
	Всього годин	60	34	16	8	36

Підсумковий контроль ЗАЛІК

Програма навчальної дисципліни Змістовний модуль 1. Етика як філософська наука.

Тема 1. Предмет і функції етики.

Етимологія понять “етика” та “мораль”. Визначення етики як практичної філософії. Визначення структури етичного знання. Співвідношення етичного змісту категорій мораль та моральність. Функції моралі. Завдання та основна проблематика етики.

Мораль та соціальні інститути. Мораль і звичай. Мораль і право. Мораль і політика. Аналіз історичного розвитку моралі і феномену моральної кризи сучасності.

Аналіз підвалин етичної думки. Аристотель як засновник етики як галузі філософського знання. Визначення багатоманітності античної етики: аристотелівська концепція блага; невід’ємність етики від ідеалів відкритого суспільства і калокагатії; концепція “золотої середини” Аристотеля.

Основні тенденції в розвитку класичної етичної думки та її суттєві риси: антропоцентризм, раціоналізм, гуманізм, помірність, імперативність. Кантівська етика належного як вершина класичної етичної думки. Вчення Канта про абсолютний моральний закон. Традиція та некласичність етики ХХ — початку ХХІ ст.

Тема 2. Категорії моральної свідомості і моральної діяльності.

Моральна свідомість та моральна самосвідомість. Структура моральної самосвідомості: принципи, норми, уявлення, поняття.

Добро та благо. Добро — провідна ідея моральної свідомості. Етичні концепції добра в історії філософської думки. Моральне зло, його види, походження, сутність, субстанційність. Взаємовідношення добра і зла. Естетизація зла. Добро та милосердя.

Етичний зміст категорії “моральний обов’язок”. Категоричний імператив І.Канта. Сучасні визначення категоричного імперативу.

Етичний зміст категорії “моральна відповідальність”. Проблема моральної відповідальності з точки “перед ким?” і “за що?” несе відповідальність людина. Г.Йонас: постмодерна етика відповідальності.

Етичний зміст категорії справедливість. Проблема справедливості як конкретизація суспільного блага. Справедливість за Аристотелем, К.

Марксом, Дж. Роулзом. Ствердження справедливості в професійній діяльності юриста (правоохоронця, слідчого, психолога)

Тема 3. Проблема свободи в етиці.

Філософське розуміння свободи й необхідності. Свобода об'єктивна (соціальна) й суб'єктивна (індивідуальна). Межі моральної свободи. Свобода й залежність (незалежність). Свобода й рабство. Свобода й анархія. Свобода та свавілля. Моральна відповідальність як основа взаємозалежності особи та суспільства. Основні ознаки відповідальності. Позитивний та негативний виміри відповідальності. Зв'язок відповідальності із свободою волею. Система моральних оцінок у суспільстві. Вчинок як об'єкт моральної оцінки. Структура вчинка. Мотивація вчинка й свобода совісті.

Моральний ідеал як складова частина суспільного ідеалу. Потреби суспільного розвитку та соціально-економічна дійсність як критерії ідеалу. Соціальна функція морального ідеалу. Ідеал як домінуючий мотив людського життя. Істинність та хибність ідеалу. Два аспекти розгляду морального ідеалу: ідеал людської особистості (найдосконаліший взірець людської поведінки); створення соціальних умов для його досягнення.

Тема 4. Професійна етика.

Сучасні теоретичні пошуки в етиці. Етична експертиза болючих проблем сучасності: тероризм, евтаназія, суїцид, клонування, трансплантація донорських органів та ін. Парадигма спілкування в сучасній культурі. Спілкування як царица людської моральності. Діалогічність та монологічність особистості.

Проблема створення глобальної етики. Ідея вселенської єдності у релігійних (християнство) та філософських концепціях (В.Соловйов, К.Цюлковський, В.Вернадський та ін.). Перешкоди на шляху до глобальної єдності. Загрози, які виникають в процесі глобального єднання людства.

Екологічна етика. Вплив на людський розвиток глобальних відкриттів у фундаментальних, природознавчих науках, інформатиці, новітніх технологіях; налагодження глобального комунікативного зв'язку. Панування "технократичної парадигми мислення" в ХХ ст. Формування екоцентричної екологічної свідомості в кінці ХХ ст.

Етика “благоговіння перед життям” А.Швейцера. Мораль як “благоговіння перед життям”.

Змістовний модуль II. Естетика і її роль в розвитку особистості.

Тема 5. Предмет і методологія естетики

Ознайомлення з естетикою рекомендуємо розпочати із пояснення самого терміна естетика (від грец. *aisthetikos* – "чуттєвий", "здатний відчувати") – це теорія чуттєвого відображення дійсності. Зверніть увагу на поняття „чуттєве”, - важливо зрозуміти, що це такий стан людини, який з’являється в результаті неутілітарного (безкорисливого) відношення, а досягнення цього стану є самоцінністю і самоціллю (задоволення заради задоволення).

Проаналізувати поняття "естетика" в контексті понять "досконале", "прекрасне", "естетичне". Опрацюйте такі поняття, як „естетична культура”, „духовна культура”, „художня культура”, „естетичне сприйняття”. естетична діяльність

Тема 6. Основні естетичні категорії

Визначення та класифікація категорій естетики. Естетичний зміст категорій “естетичний смак”, “естетичний ідеал”. Естетичний зміст категорії “естетичне”. Погляди “природників” і “суспільників” на природу естетичного.

Естетичні концепції прекрасного, які мали місце в історії естетичної думки (об’єктивно-ідеалістичні, суб’єктивно-ідеалістичні, матеріалістичні, марксистська тощо). Зміст ідеї прекрасного як довершеності. Розмаїття поглядів на прекрасне на різних етапах історичного розвитку людства.

Естетичний зміст категорії “потворне”. Аналіз історичних модифікацій змісту потворного. Моральний зміст потворного. Потворне як необхідний момент суспільного життя.

Концептуальні моделі тлумачення категорії “піднесене”. Співвідношення категорій “піднесене” і “героїчного”. Соціальний зміст героїчного. Героїзм як “розумний порив”. Зв’язок героїчної особистості та героїчної епохи. Героїзм як вияв загального інтересу. Герої як соціальні міфи. Історичні типи героїв.

Естетичний зміст категорії “низьке” в історії естетики. Проблема діалектики “піднесеного” і “низького” як діалектики свободи і несвободи.

Тема 7. Художня творчість як об’єкт естетичного аналізу

Визначення творчості як естетичної категорії. Різні тлумачення, охарактеризувати різні структурні елементи творчості, з’ясувати природу і роль у творчому процесі фантазії, натхнення, інтуїції, уяви. Необхідно показати значення “нового” в творчості, з’ясувати видову специфіку творчості (художня, наукова та технічна творчості як основні види творчості). Аналіз проблеми творчості в історії теоретичної думки в різних гуманітарних науках: психології, етиці, філософії, мистецтвознавстві.

Особливе місце в представленій темі займає проблема природи творчої особистості. В цьому питанні необхідно розглянути проблему художньої обдарованості, талановитості, геніальності, з’ясувати взаємозв’язок природжених і набутих здобутків, співвіднести поняття “ремісник”, “майстер”, “митець”. Цікавим в рамках даного питання виступає проблема дитячої обдарованості.

На завершення необхідно розглянути питання творчого процесу (від задуму до його реалізації). Звернути увагу на особливості творчого процесу в різних видах мистецтвах.

Тема 8. Художні стилі та напрямки в мистецтві ХХ — ХХІ ст.

Художня культура ХХ ст. Аналіз політичної, суспільної ситуації в Європі. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток мистецтва. Виникнення і розвиток нових видів мистецтва (кіно). Формалістичні пошуки європейських митців на початку ХХ ст. Тенденція до абсолютизації ролі форми в створенні художнього твору, свідоме експериментування з художньою формою в футуризмі (Ф.-Т. Марінетті), кубізмі (П.Пікассо, Ф.Леже), абстракціонізмі (К. Малевич, Василь Кандінський).

Експресіонізм як мистецтво вираження внутрішнього світу людини. Етапи розвитку експресіонізму, специфіка його прояву в різних видах мистецтва. Сюрреалізм як “надреалістичне” мистецтво. Історія становлення сюрреалізму. Роль З.Фрейда, С.Далі в розробці теорії сюрреалізму. Сюрреалізм і художні процеси в сучасному європейському мистецтві.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Предмет етики.
2. Основні етапи розвитку етики.
3. Проблема походження моралі.
4. Сутність і специфіка моралі як форми духовно-практичного освоєння світу.
5. Основні функції моралі.
6. Поняття свободи в етиці.
7. Об'єктивна та суб'єктивна свобода.
8. Вчинок і моральна відповідальність особистості.
9. Загальна характеристика і класифікація категорій етики.
10. Категорії "добро" і "зло".
11. Категорія "справедливість".
12. Категорія "обов'язок".
13. Категорія "совість".
14. Категорія "щастя".
15. Категорія "любов".
16. Категорія "сенс життя".
17. Проблеми сучасного морального виховання.
18. Особливості професійної етики.
20. Юридична етика.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань студентів відбувається на підставі наступних критеріїв:

1) Правильність відповідей (правильне, достатньо глибоке викладення теоретичних понять курсу).

2) Рівень усвідомлення матеріалу курсу і самостійність суджень.

3) Новизна навчальної інформації, рівень використання наукових (теоретичних знань) і правових норм.

5) Вміння користуватися засвоєними теоретичними положеннями.

Відповідь студента оцінюється і за формою, тобто з точки зору логічності, чіткості, виразності викладу навчального матеріалу.

“ВІДМІННО” ставиться студенту тоді, коли його відповідь бездоганна за змістом, формою, обсягом. Це означає, що студент у повній мірі з програмою засвоїв навчальний матеріал, викладений на лекціях, в підручниках, володіє знаннями, на заліках та семінарських заняттях дає чіткі відповіді на поставлені запитання, а також при рішенні завдань показує знання не лише основної але й додаткової літератури, нормативних джерел наводить власні судження, робить висновки, використовує знання з суміжних, галузевих дисциплін, вміє пов'язати вивчений матеріал з реальною дійсністю і легко використовує його для рішення практичних завдань. Мова студента повинна бути логічно обґрунтована і граматично правильна.

“ДОБРЕ” передбачає також високого рівня знань і вмінь. При цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності. Можливе слабке знання додаткової літератури, недостатня чіткість у визначенні понять, правових норм, невеликі помилки у мові і стилі викладу.

“ЗАДОВІЛЬНО” передбачає наявність знань лише основного матеріалу; студент відповідає по суті питання і в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь не повна, нечітка, містить неточності, дає недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність викладу матеріалу, відчуває труднощі, застосовуючи знання при рішенні практичних задач.

“НЕЗАДОВІЛЬНО” ставиться, коли студент не знає значної частини матеріалу курсу, допускає суттєві помилки при висвітленні основних питань, при формулюванні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, не може провести зв'язок між теоретичним матеріалом і сучасною дійсністю, не може правильно вирішити конкретну задачу, зорієнтуватись в конкретній ситуації, робить велику кількість помилок в усній відповіді.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	задовільно	

60-66	Е		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Основна:

1. Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Етика: Учебник. – М.: Гардарики, 2000.
2. Малахов В.А. Етика. – К.: Либідь, 2002.
3. Етика. Навч. посіб. / Аболіна Т., Єфименко В. та ін. – К., 1992.
4. Етика. Навч. посіб. За ред. В.О.Лозового. – К., 2002.
5. Прибутько П.С., Дубчак Л.М. Етика. – К.: Вид-во Паливода А.В., 2012. – 180 с.
6. Тофтул М.Г. Етика: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2006. – 416 с.
7. Борев Ю. Естетика: Учебник. – М., 2002.
8. Бычков В.В. Эстетика: Учебник. – М., 2012.
9. Дубчак Л.М., Прибутько П.С. Естетика. – К.: Вид-во Паливода А.В., 2012.
10. Кривцун О.А. Эстетика: Учебник. – М., 2002.
11. Левчук Л. Естетика: Навч. посібник. – К., 2013.
12. Левчук Л.Т., Панченко В.І., Кучерюк Д.Ю. та ін. Естетика. К, 2010.
13. Адорно Т. Теорія естетики. - К.: Видавництво Соломії Павличко; Основи, 2002.
14. Апель К.О. Ситуація людини як етична проблема / Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. - К.: Основи, 1999. - С. 231-254.
15. Бабайлов В.К., Дмитрієв І.А., Маліков В.В. Культура ділового спілкування менеджера: Навч. посіб. - Харків: ХНАДУ, 2001.
16. Барбур Іен. Зтика в век технології. - М.: Біблейско-богословський інститут Св. Апостола Андрея, 2001.
17. Бердяєв Н. А. Зрос и личность (Философия пола и любви). -М.: Мьісль, 1989.
18. Берлін І. Дві концепції свободи // Сучасна політична філософія. - К.: Основи, 1998. - С. 56 - 113.
19. Ботавина Р.Н. Зтика делових отношений. - М.:Феникс, 2001.
20. Естетика: підручник / Л. Т. Левчук, В. І. Панченко, О. І. Оніщенко, Д. Ю. Кучерюк. - 2-е вид., доп. і перероб. -К.: Вища школа, 2006.
21. Етика. Естетика. Практикум: Навч. посіб. / За ред. Л.Г. Дротянко, Н.М. Сухової. - К.: Книжкове вид-во НАУ., 2005.
22. Етика: навч. посіб. / Н. М. Вознюк, М.Є. Люлько, О.А. Лященко - К.: Центр учбової літератури, 2008.
23. Екологічна етика і психологія людини / С. М. Кравченко, М.В. Костицький. - Львів: Світ, 1992.

24. Малахов В.А. Етика спілкування. - К. : Либідь, 2006.
25. Малахов В.А. Етика. - К.: Либідь, 2006.
26. Етика: Навчальний посібник / В. О. Лозовий, М.І. Панов, О.А. Стасевська, М.Б. Ценко. - К.,: Юрінком Інтер, 2003 .
27. Естетика: Навч. посібник / М.П. Колесніков, О. В. Колесникова, В.О. Лозовий, Н. Г. Чибісова, О.В. Шило. - К.: Юрінком Інтер, 2003.
28. Ермоленко Н.А. Этика ответственности и социальное бытие человека (современная немецкая практическая философия). - К.: Наукова думка, 1994.
29. Красникова Е.А. Этика и психология профессиональной деятельности. - М.: Форум, 2003.
30. Левчук Л.Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття: Навч. посіб. - К.: Либідь, 1997.
31. Макінтайр Е. Після чесноти: Дослідження з теорії моралі. - К.: Дух і літера, 2002.
32. Назарчук, В. К. Україна духовна: книга для читання з християнської етики. - К. : Томіріс-Н, 2006.
33. Етика та естетика: Навч. посіб. / В. Л. Петрушенко, І. М. Сурмай, Г. Ф. Карвацька, Л. І. Мазур, Ю. Г. Шадських. - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006.
34. Рікер П. Етика і мораль // Рікер П. Навколо політики. - К.: Основи, 1995 - С. 269 - 283.
35. Рікер П. Толерантність, нетолерантність, неприйнятне // Рікер П. Навколо політики. - К.: Основи, 1995. - С. 313 - 332.
36. Ричард Т. Де Джордж. Деловая этика. - М.: ИД «РИПОЛ КЛАССИК», «ПРОГРЕСС», 2003.
37. Семенов А. К., Маслова Е. Л. Этика менеджмента: Учебное пособие. - М.: Дашков и К°, 2007.
38. Сенека. О счастливой жизни / / Римские стоики: Сенека, Зпиктет, Марк Аврелий. - М.: Мысль, 1995.
39. Томас М. Герет та Річард Дж. Клоноскі. Етика бізнесу. - К.: «Олімп», 2005.
40. Тофтул М. Г. Етика: Навч. посіб. - К.: Видавничий центр "Академія", 2005.
41. Фромм З. Искусство любить // Фромм З. Душа человека. - М.: Искусство, 1992. - С. 109-178.
42. Швейцер. А. Этика: Введение в предмет. - М.: Наука, 1998.

Додаткова.

- Адорно Теодор В. Проблемы философии морали. – М.: Республика, 2000. – 239 с.
- Арес Ф. Человек перед лицом смерти. – М., 1992.
- Аристотель. Никомахова этика Аристотель: Соч. В 2 т. – М., 1983. – Т.4.
- Біблія або Книги Святого письма Старого й Нового Заповіту. – К., 1990.
- Бубер М. Образы добра и зла \ \ Бубер М. Два образа веры. – М.: Республика, 1995. – С.125-156.
- Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма \ \ М.Вебер. Избранные произведения. – М., 1990.
- Гегель Г. Философия права. – М.: Мысль, 1990.

- Глюксман А. Одинадцята заповідь. – К., 1994. – 288 с.
- Гусейнов А.А., Ирлитц Г. Краткая история этики. – М., 1987. – С.527 -531.
- Гусейнов А.А., Дубко Е.Л. Этика. – М.: Нардарики, 2000. – С.195-214, 246-288.
- Йонас Г. Этика відповідальності. – К.: Либідь, 2001. – 324 с.
- Кант И. Критика способности суждения // Кант И. Соч.: В 6 т. – М., 1966. – Т.5.
- Локк Дж. Листи до толерантності.- К.: Наукова думка, 2012.- 345 с.
- Макинтайр А. После добродетели: Исследования теории морали. – М.: Академический проект, 2000. – 384 с.
- Ницше Ф. К гениалогии морали \ \ Ф.Ницше. Соч. В 2 т. – М.: Мысль, 1990. – Т.2. – С.407- 524.
- Оссовская М., Рыцарь и буржуа: Исследования по истории морали. – М.: Прогресс, 1987. – 527 с.
- Перерва В.В. Этические взгляды Гегеля. – М.: Знание, 1988.
- Ремарк Э.М. На Западном фронте без перемен: Роман. – М., 2001
- Роулз Д. Теория справедливости (Фрагмент из книги //Этическая мысль: Науч.-публицист. Чтения. – М.: Политиздат, 1990. - С.229 — 242.
- Скрипник А.П. Моральное зло в истории этики и культуры. – М., 1992. – 351.
- Франкл В. Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс, 1990. – 367 с.
- Хейзинга Й. Осень средневековья. – М.: Наука, 1988. – 539 с.
- Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. – М.: Изд-во «Республика», 1992. – 448 с.
- Этика: Энциклопедический словарь Под ред. Р.Г.Апресяна и А.А.Гусейнова. – М., 2001.
- II. Эстетика.
- Андреев Л.А. Сюрреализм. – М., 1972.
- Антонова О.А. Католицизм и искусство. – М., 1985.
- Аристотель. Поэтика. – К., 1967
- Ауэрбах Э. Мимесис. Изображение действительности в Западно-Европейской литературе. – М.; СПб., 2000.
- Бердяев Н.А. Кризис искусства. – М., 1992.
- Бояджиев Г.Н. Вопрос о классицизме XVII века. Драматургия и театр. // Ренессанс. Барокко. Классицизм. – М.
- Буало Н. Поэтическое искусство. – М., 1957.
- Випер Б.Р. Введение в историческое изучение искусства. – М., 1985.
- Выготский Лев. Психология искусства. – М., 1966.
- Гадамер Г. Актуальность прекрасного. – М., 1991.
- Гартман Н. Эстетика. – М., 1957.
- Гегель Г.В. Эстетика. В 4-х т. – М., 1968-1973.
- Декарт Р. Избр. произв. М., 1950.
- Завадская Е.П. Загадка Сальвадора Дали. // Творчество. – 1989, №1.
- Западноевропейская эстетика XX в. – М., 1991.Фрагменты из ранних греческих философов. – М., 1989. – С.5-32.
- Зись А.Я. К вопросу о психологии художественного творчества. // Зись А.Я. Философское мышление и художественное творчество. – М., 1987.
- Искусство: художественная реальность и утопия. – К., 1992. – С.38-70, 181-204.

- Канарский А. Категории эстетики как ступень развития искусства и эстетической практики человека // Этика и эстетика: Сборник. – 1990, № 33.
- Кандинский В.В. О духовном в искусстве. – М., 1992.
- Крутоус В. Категория прекрасного и эстетические идеалы. – М., 1985. – С.78-103.
- Крючкова В.А. Социология искусства и модернизм. – М., 1979.
- Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ ст. К., 1997.
- Левчук Л. Психологія: історія, теорія, мистецька практика: Навч. Посібник. – К.: Либідь, 2002.
- Лысий И.Я. Социально-философское исследование искусства и преодоление односторонности в изучении художественной реальности. // Этика и эстетика: Сборник. – 1989, № 32.
- Лосев А.Ф., Шестаков В.П. История эстетических категорий. – М., 1965.
- Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения. – М., 1978.
- Лук А.Н. Психология творчества. – М., 1978.
- Лукач. Своеобразие эстетического. – М., 1986.
- Любимова Т.Б. Трагическое как эстетическая категория. – М., 1989
- Любимова Т.Б. Комическое. Его виды и жанры. – М., 1995.
- Маньковская Н.Б. Эстетика постмодернизма. – СПб., 2012.
- Морально-эстетические искания художников Запада // Идеология, мораль, искусство. – К., 1991.
- Михайлов М.И. Основные эстетические категории: опыт систематизации. – М., 1990.
- Овсянников М.Р. История эстетической мысли. – М., 1978.
- Орлова Т.И. Исторический генезис художественной культуры и проблема категориальных атрибутов. // Этика и эстетика: Сборник. – 1990, № 33.
- Ортега-и-Гассет Х. Дегуманизация искусства. – М., 2012.
- Платонов К. Проблемы способностей. – М., 1972.
- Роменець. Психологія творчості. – К., 2002.
- Теплов Б. Новые данные по изучению свойства нервной системы человека. // Типологические особенности высшей нервной деятельности человека. – М., 1963.
- Франко І. Із секретів поетичної творчості. // Твори: В 20-ти тт. – К., Т.16,1950-1956.
- Хруковский Н.И. Основные эстетические категории. Опыт систематизации. – Минск. 1974.
- Шкуратова Н.Б. Проблема катарсису: історичний аспект. // Етика, естетика і теорія культури. – К., 1992, № 35.
- Цапок В.Л. Творчество: философский аспект проблемы. – Кишинев, 1989.
- Шульга Р.П. Особенности функционирования искусства в сфере обыденного сознания // Этика и эстетика: Сборник. – 1991, № 34.
- Эстетика Ренессанса: Антология. – В 2-х т. – М., 2012.